

La simultaneïtat (II)

Heus ací uns quants exemples de l'ús de l'adverbi *alhora*: *Reia i plorava alhora* (Diccionari Fabra), *Volen i dolen alhora*, *Hi anirem tots alhora* (Gran Enciclopèdia Catalana), *I ens referim, alhora, a la cultura de la intel·ligència i de la sensibilitat* (Rovira i Virgili, *Teatre de la ciutat*), *Hi ha, és veritat, uns jardins que són alhora prats* (Rovira i Virgili, *Teatre de la natura*), *...després que ha recollit, estimul i símbol alhora, la naixença d'una acció política...* (Carles Riba, «Una generació sense novel·la», dins *Llengua i literatura*). En tots ells, tal com deïem ahir, *alhora* és substituïble per *ensems*.

I vegem, ara, uns quants exemples de l'ús de *ensems*: *Tots ensems*, *Li donà el llibre i el comiat ensems* (Diccionari Fabra), *Tots sabem com s'ha realitzat a Barcelona un esforç per fer caminar ensems el progrés material i el progrés espiritual* (Rovira i Virgili, *Teatre de la ciutat*), *Ferrenyes i dòcils, ensems, ja folgaran de nit, a la claror de les canyes* (J. V. Foix, *L'estrella d'En Ferris*), *Conill, per què tems el temps? La pineda està tranquil·la i tanmateix mous ensems musell, orella i pupilla* (Pere Quart, *Bestiari*). ¿Fóra possible, en tots aquests exemples, de substituir *ensems* per *alhora*? No hi ha dubte que sí. Això no invalida, és clar, el que estableix el Diccionari normatiu, que vam indicar que admet per a *ensems* una

significació més àmplia que per a *alhora* i, cercant-lo bé, potser trobaríem més d'un exemple real —volem dir, efectivament usat per algun escriptor— de l'ús de *ensems* en què no ens atrevíssim a substituir aquest mot per *alhora*, però el fet és que no l'hem sabut trobar. Els exemples que acabem d'indicar no són pas triats, i ens confirmen, per tant, aquesta tendència creixent a usar tots dos mots amb un mateix valor.

Al costat de *alhora i ensems* cal no oblidar, d'entre les diverses solucions que indicàvem ahir per a l'expressió d'aquesta idea de la simultaneïtat que ens ocupa, les locucions *a la vegada i al mateix temps*. La primera figura recollida al Diccionari Fabra, amb la definició «tot alhora», i il·lustrada amb l'exemple *Balla i canta a la vegada*. En canvi, no hi figura *al mateix temps*. Però ja la trobem a la Gran Enciclopèdia Catalana (a l'article «temps»), amb la definició «conjuntament, sense diferència de temps», i amb l'exemple *Tots parlaven al mateix temps*. Ve-te'n ací, a més, un exemple de Carles Riba: *... segons el grau de serietat en què (...) s'ha vist obligat a exercitar-se en l'art de la composició escrita; i al mateix temps, segons la suma de tradició operant dins el país...* (pròleg al Diccionari Fabra).

Albert Jané